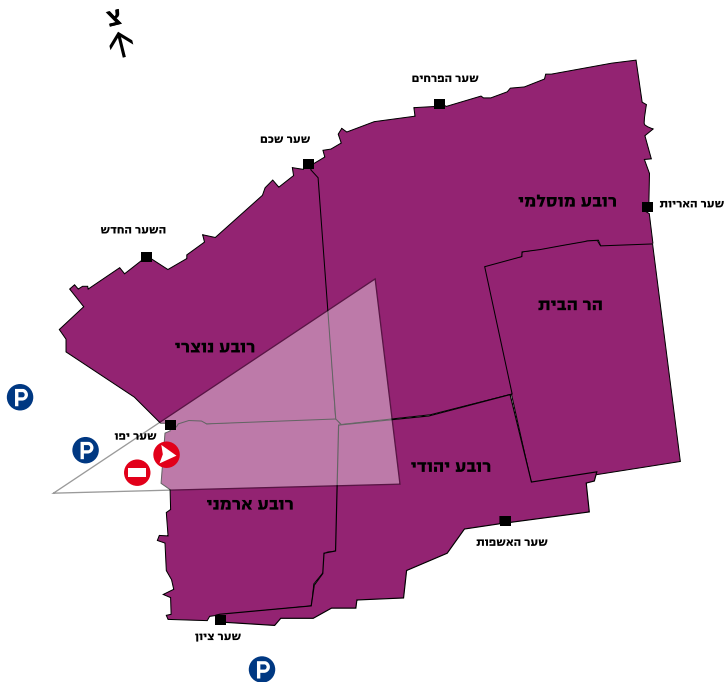
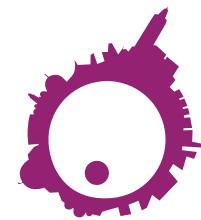

שער יפו	נקודת התחלה:	◀
שער יפו	נקודת סיום:	▢
2-3 שעות	משך הסיור:	🕒
חניון אלרוב שדרות ממילא, חניון קרתא	חנייה:	P
קו 20, 99 לשער יפו	תחבורה ציבורית:	🚗
לשכת התיירות שער יפו 02-6271422	מודיעין:	i

עיר העתיקה שוקים בעיר העתיקה

JERUSALEM
THE OLD CITY
העיר העתיקה
البلدة القديمة

ללכת בדרכי העתיקה
מדריך למטייל העצמאי

ישן בלבוש חדש - "אלרוב - שדרות ממילא"

בשנת 2007, כשישים שנה לאחר סגירתו של המרכז המסחרי של ממילא בימי מלחמת העצמאות, הוא חודש ונפתח שוב לקהל. בשדרת החנויות המודרניות שולבו מבנים היסטוריים אחדים לאחר שנעשה בהם תהליך שימור. כך מתקבל שילוב בין ישן לחדש, בין מראות העבר לבין ירושלים המתחדשת.

שכונת ממילא שכנה בעבר מצפון לשער יפו, מצדה המערבי של חומת העיר העתיקה. בשלהי המאה ה-19 התפתח סביב שער יפו אזור מסחר ושירותי תיירות. בראשית שנות השלושים של המאה ה-20 נבנה בשכונה מרכז מסחרי. היה זה המרכז המסחרי היהודי העיקרי והחשוב בירושלים.

ימים מעטים לאחר ההצבעה על תכנית החלוקה באוים, ביום כ"ט בנובמבר 1947, הותקף המרכז המסחרי על ידי כורעים ערבים, החנויות נכזזו והמקום הועלה באש. בעקבות אירוע זה סגרו הסוחרים היהודים את עסקיהם במקום, והמרכז המסחרי היהודי של ירושלים נדד אל משולש הרחובות בן יהודה - יפו - המלך ג'ורג'.

מעורב ירושלמי - שוקי העיר העתיקה

מאז ומעולם היו שוקי הערים מוקד משיכה לתושבי הסביבה, לסוחרים ולמבקרים רבים. כליל הטעמים, הצבעים והריחות, וברקע - קולות הסוחרים המכריזים על מרכולתם, עשו את השוק למקום ססגוני, תוסס, הומה אדם ומזמן מפגשים מרתקים.

בירושלים העתיקה מגוון שווקים, כל שוק וסחורתיו וצבעיו, כל שוק וסיפוריו המעידים על מרכולתו ועל יושביו.

קרבתם של השווקים לאתרים המקודשים הוסיפה לתבליני השוק קורטוב ממכש של תרבויות ודתות שונות. וכך שוכנים, אלו לצד אלו, מזכרות נוצריות, שטיחי תפילה מוסלמיים וחנוכיות או כמוסים לשבת...

בנתיב אורחות ואורחים - שער יפו

משער יפו יצאו בעבר הדרכים ליפו ולחברון. דרכים אלו העניקו לשער את שמותיו בעברית ובערבית. שמו הערבי של השער הוא "באב אל-חיליל", שער חברון. השער רחש פעילות תמיד בשמשו נקודת מפגש לסוחרים, נוסעים ועוברי אורח.

מעל השער חקוקה באבן כתובת המברכת את אללה ואת הסולטאן סולימאן המפואר שבנה את השער ואת החומה במאה ה-16. הכתובת מזכירה גם את אברהם, המכונה בערבית "חיליל-אללה", ידיד האלוהים.

במחצית השנייה של המאה ה-19 גברה מאוד תנועת המבקרים ועולי הרגל לירושלים, ושער יפו היה לשער הכניסה המרכזי לעיר העתיקה. סמוך לשער נבנו חנויות ודוכנים ובמקום התפתח שוק שקידם את פני הבאים בשערי העיר. לצד השער הייתה תחנת דיליגנסים, שירות כרכות בין ירושלים ליפו.

הבריטים ביקשו לשמר את חזות החומה ולכן הסירו את כל המבנים הצמודים אליה. הם תיקנו תקנות האוסרות בנייה סמוך לחומות, ותקנות אלה תִּקְפּוּ גם היום. בשנת 1907 נבנה מעל השער מגדל שעון לציון יובל למלכותו של הסולטאן העות'מאני עבדול חמיד השני, אך גם אותו

כתום מלחמת העצמאות עבר קו הגבול בין ישראל לירדן בשולי השכונה, וחלק משטחה היה לשטח הפקר. באותם ימים עזבו תושבים רבים את השכונה, ועולים חדשים החלו להתיישב בה, בצֵלו המאיים של הגבול. לאחר מלחמת ששת הימים ואיחוד ירושלים הוחלט להרוס את השכונה שהלכה ונזנחה. במקומה תוכננו מתחם בעל אופי תירותי לצד שכונות מגורים ואזורי מסחר חדשים.

בשורת הבתים שנהרסו השתמר בית אחד - בית שטרן, הבית שבו התארח בנימין זאב הרצל בביקורו היחיד בארץ בשנת 1898. מכית זה יצא הרצל לפגישתו עם קיסר גרמניה וילהלם השני אשר ביקר באותה עת בארץ ישראל, בתקווה לקבל מהקיסר חסות מדינית להקמת בית לעם היהודי בארץ ישראל.

לאחר מאבק ציבורי נרחב ורב שנים הוחלט שלא להרוס את הבית. הוא פורק ואבניו נשמרו עד שנבנה מחדש בשנת 2007. במקום יש חנות ספרים ובית קפה, וכן חדר הנצחה קטן, פתוח לקהל, ובו מוצג סיפורה של המשלחת הציונית בביקורה בירושלים.

שוק השווקים - רחוב דוד

זהו השוק התיירותי והמפורסם ביותר בעיר העתיקה. קרבתו לשער יפו, מרכזיותו ויפיו של הרחוב מושכים אליו קהל רב ומגוון: יהודים בדרכם לתפילה בכותל, עולי רגל נוצרים בדרכם לכנסיית הקבר ומתפללים מוסלמים בדרכם לתפילה בהר הבית, וכן רבבות תיירים ומבקרים. הרחוב הצר והסמטאות העקלקלות אינם מאפשרים כניסת כלי רכב, כמוכן, ולכן את הליכתנו יפריעו מפעם לפעם רק עגלות תלת-אופן עמוסות סחורות, הגולשות במהירות במורד הרחוב.

מתחתינו השווקים וממול נשקפים עוד חלקים בעיר העתיקה, הר הבית והר הזיתים התוחם את העיר העתיקה ממזרח. צריחי הכנסיות, המסגדים וגגות בתי הכנסת והשיבות מסמנים את רובעי העיר (הרובע הארמני אינו נראה מנקודה זו).

נפנה ימינה, לרחוב חביד, ונעלה במדרגות ברזל לתצפית על גגות העיר העתיקה.

נשוב לרחוב דוד ונמשיך לרדת עד לפנייה ימינה, אל הקרדו. רחוב דוד הממשיך מזרחה מוביל להר הבית ולכותל, והוא נקרא מכאן רחוב השלשלת.

הסירו הבריטים. מחוץ לשער אפשר עדיין לראות סימנים שהותירו החנויות שנשמכו לחומה.

ניכנס דרך שער יפו. משמאל שני קברים ועליהם מצבות דמויות טורבן: האגדה מספרת שאלו קברי המהנדסים שבנו את החומה עבור הסולטאן סולימאן המפואר. על פי גרסה אחת ערף הסולטאן את ראשיהם מיד לאחר שסיימו את בניית החומה, משום שלא כללו את הר ציון בתחומי העיר. על פי גרסה אחרת הסולטאן דווקא היה מרוצה מעבודתם, אך חשש שהם יבנו חומה יפה כמוה עבור שליט אחר ולכן ערף את ראשיהם...

הכביש המוביל אל העיר העתיקה נסלל לקראת ביקורו של הקיסר הגרמני וילהלם השני בירושלים ב-1898. הקיסר ביקש להיכנס לירושלים על סוסו, כצלכן בשערי העיר. על כן נסתם החפיר שהקיף את המצודה, ודרך גישה לעיר העתיקה נסללה לכבוד הקיסר וכמלייתו.

נמשיך ישר, לכיוון רחוב דוד.

אנו עומדים על אבני הריצוף המקוריות של הרחוב בתקופה הביזנטית. מרכז הרחוב היה פתוח לשמים ועברו בו בהמות וכרכרות. הולכי הרגל השתמשו במדרכות המוגבהות משני הצדדים, ומעליהם היה גג שנתמך בעמודים והגן עליהם משמש ומגשם. אל המדרכות נפתחו חנויות שחלקן נחצבו בסלע, ושרידיהן ניכרים בהמשך הרחוב. דמיינו את נקישת פרסות הסוסים, את נעירת החמורים, את שקשוק גלגלי הכרכרות ואת צעקות הנְקָבִים; את שלל צבעי הסחורות, את שירי הרוכלים וקריאותיהם, את הניחוחות של המאפיות של התבלינים והקטורת...

נתקדם עד לסמטה מקורה ובה מפת פסיפס על הקיר. זהו קטע מ**מפת מידבא** אשר נתגלתה במאה ה-19 בעיר מדבא (מידבא) אשר בירדן. הפסיפס מתאר את הארץ כולה ומספק תיאור נדיר של ירושלים בתקופה הביזנטית, במאה השישית. במפה נראה בכירור הקרדו עם שתי שדרות העמודים, ושלל כנסיותיה של ירושלים שנבנו בתקופה הזו.

נשוב באותה הדרך אל צומת הרחובות דוד והשלשלת.

יש הסוברים כי רחוב דוד ורחוב השלשלת משמרים את תוואי היידקומנוס, הרחוב אשר חצה את העיר ממזרח למערב בתקופה הרומית המאוחרת. הדקומנוס נחצה על ידי הייקרדו אשר חצה את העיר מצפון לדרום, ואלין מועדות פניו.

פנה ימינה וניכנס בשער ברזל המוביל אל שדרת חנויות מוארת, מרשימה.

קניות בירושלים הביזנטית - הקרדו

4

כאן עבר ה**קרדו**, רחובה הראשי של העיר בתקופה הביזנטית. רוחבו היה 22 מטרים, וטורי עמודים גבוהים ומרשימים ניצבו משני צדדיו. הקרדו נחשף בחפירות ארכאולוגיות שנעשו לאחר איחוד העיר בשנת 1967.

בין החנויות והגלריות אפשר לזהות שרידים מתקופות קדומות בהיסטוריה של העיר, בהם ביצורים מתקופת ימי הבית הראשון ומן התקופה החשמונאית. חלק זה של הרחוב מקורה. הקשתות המחודדות והקמרונות הצולבים מעידים שהוא נבנה בתקופה הצלבנית. במסגרת שיקום הרחוב בשנות השבעים של המאה ה-20 נוקו החנויות העתיקות מהשפכים ומן הפסולת אשר הצטברה בהם במשך מאות שנים. סוחרים בני ימינו מוכרים היום את מרכולתם כחנויות הצלבניות ומציעים למטיילים ולמבקרים מגוון פריטי יודאיקה ומזכרות.

נתקדם ונחלוף על פני החנויות עד הגיענו למקום ברחוב שבו שורת עמודים מימינו.

שלושת השווקים: שוק הקצבים, שוק הבשמים ושוק הצורפים

מה בין נתחי בשר על אנקולים לניחוחות בשמים ותכשיטים שובי עין? לכאורה אלו דברים שונים בתכלית, ואולם בשלושת השווקים - הקצבים, הבשמים והצורפים - זומנו כולם יחדיו. שלושה רחובות אלו נמצאים בתוואי הקרדו לכיוון צפון, ויש המשערים כי זה גם מקום מפגשם של רחובות הקרדו והדקומנוס הקדומים. רוחבם של שלושת הרחובות יחד זהה לרוחבו של הקרדו הרומי-ביזנטי, עדות לשינויים שחלו בו. חלוקת רחוב הקרדו לשלושה שווקים צרים ומקורים נעשתה ככל הנראה לאחר התקופה הביזנטית, בתקופה המוסלמית המוקדמת או בתקופה הצלבנית, בימי מליסנדה מלכת ירושלים. בימי הצלבנים פעל בירושלים "שוק הבישול הרע", שם מקורי המעורר את הסקרנות אך לאו דווקא את התיאבון...

נלך צפונה באחד משלושת השווקים עד לרחוב בית הבד. אפשר לעבור מרחוב לרחוב במעברים קטנים, וכך להתרשם מההבדלים בין הרחובות; ברחוב הקצבים יש חנויות בשר רבות אך גם חנויות ירקות, חמוצים וכלי בית. ברחוב הבשמים שוק מגוון מאוד, ובו חנויות תכשיטים, אלקטרוניקה ובגדים. ברחוב הצורפים רבות מהחנויות אינן פעילות, למעט כמה חנויות אריגים.

שלושת השווקים מתאחדים לרחוב אחד, רחוב בית הבד (חיאן א-זית), שהוא הגדול בשוקי העיר העתיקה. גם רחוב זה עובר בתוואי רחוב הקרדו הרומי ומוכיל לשער שכם. כאן הוצר הרחוב במהלך השנים, שכן בעלי החנויות פלשו בהדרגה למרכז הרחוב וצמצמו את רוחבו. בימי שישי באות לכאן כפריות מהכפרים בסביבה ומוכרות עלים וירקות תוצרת משקן, כפי שעשו ה"פלאחים" במשך דורות. בהמשך הרחוב השוק מאופיין בצריכה מקומית וכחות תירותית.

מימין "אלכסנדר נייבסקי" - כנסייה רוסית שנבנתה בשנת 1860. משמאל כנסיית הגואל הלוטרנית שנבנתה בסגנון ניאורומנסקי על שרידי כנסייה צלבנית. הכנסייה נחנכה בשנת 1898 בנוכחותו של וילהלם השני, קיסר גרמניה. אפשר לעלות אל מגדל הפעמונים, לתצפית מרהיבה על ירושלים מגובה ארבעים מטרים (בתשלום).

נפנה שמאלה, אל רחוב "שוק הצבעים".

נמשיך מערבה ברחוב הצבעים וניכנס בשער כניסה מרשים מצד שמאל.

צילום: שרית פרי

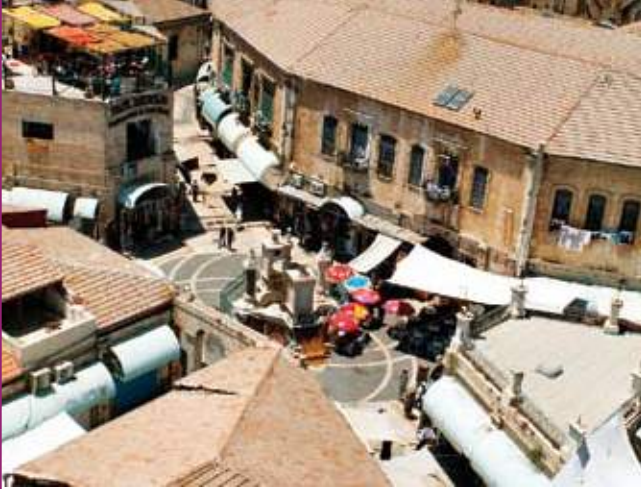

צילום: שרית פרי

צילום: שרית פרי

מבית חולים צלבני למתחם קניות- שוק אבטימוס

במהלך השנים ננטש האזור והצטברו בו חורבות מבנים וגלי אשפה. רק בסוף המאה ה-19 החלה שוב בנייה במקום, עם בניית כנסיית הגואל הגרמנית. אחר כך נמכר השטח הנותר לפטריארכיה היוונית-אורתודוקסית, והיא הקימה כאן בשנת 1903 שוק תיירותי. יזם הפרויקט היה האריכמנדרית אבטימוס, ועל שמו נקרא השוק.

במרכז השוק מזרקה מפוארת אשר נבנתה לכבוד 25 שנות שלטונו של הסולטאן העות'מאני עבדול חמיד השני. לא מכבר שוקמה המזרקה, לאחר שלא פעלה עשרות שנים, ובצדה אפשר לראות שתי שקתות שסיפקו מים למבקרים באזור.

בשוק אבטימוס יש היום בתי קפה וחנויות. לשוק כמה יציאות לכיוון מערב, וכולן מובילות לרחוב הנוצרים.

שוק אבטימוס היווני-אורתודוקסי הוא מתחם מסחרי מודרני שנבנה בראשית המאה ה-20. בשערי השוק אפשר לראות את היטאפוס, סמל מסדר האחים של הקבר הקדוש היווני-אורתודוקסי, המופיע גם על המזרקה שבלב השוק.

שוק אבטימוס תחום ממזרח ברחוב מוריסטאן, ממערב - ברחוב הנוצרים, מצפון - בכנסיית הקבר ומדרום - ברחוב דוד, שבו נכנסנו לעיר העתיקה. בכל השטח הזה היה ממוקם בעבר הפורום הרומי - רחבה גדולה שעסקו בה, בין היתר, במסחר.

בתקופה הצלבנית ישב כאן מסדר האבירים על שם יוחנן המטביל, המסדר הייחוספיתלריי. ההוספיטלרים הקימו כאן שתי כנסיות ובית חולים גדול ומתקדם למען עולי הרגל הנוצרים. מקור השם מוריסטאן קשור אף הוא למסדר הצלבני - כנראה שיבוש של המילה הפרסית "בימריסטן" שפירושה בית חולים.

נרות ונזרי קוצים - רחוב הנוצרים

רחוב זה הוא מהרחובות הססגוניים ביותר בעיר העתיקה. הרחוב משרת בעיקר צליינים נוצרים הבאים לירושלים, ולכן בחנויות רבות מציעים שפע חפצי קודש ומזכרות נוצריות, כגון מחרוזות תפילה, נרות ונזרי קוצים לצד פריטי יודאיקה...

רחוב הנוצרים הוא רחוב ראשי קדום בעיר העתיקה בכלל וברובע הנוצרי בפרט, ואפשר ללמוד זאת מאורכו ומרוחבו ביחס לשאר רחובות העיר העתיקה. בחפירות שנעשו ברחוב נתגלו אבני ריצוף גדולות ומחורצות המתוארכות לשלהי התקופה הרומית (סוף המאה השלישית-רביעית).

מכאן אפשר להמשיך לכיוון צפון, אל כנסיית הקבר, ומי שלא עייף ממראות עיניים וטעמים יוכל להמשיך ולשוטט בשוקי העיר העתיקה.

שירותים:

שער יפו

חורף: א'-שבת 17:00-07:00 קיץ: א'-שבת 18:00-08:00

מוריסטאן - שוק אבטימס

חורף: א'-שבת 17:00-07:00 קיץ: א'-שבת 18:00-08:00

כתיבה ועריכה: יד יצחק בן-צבי

צילום: מיכאל הלפרן

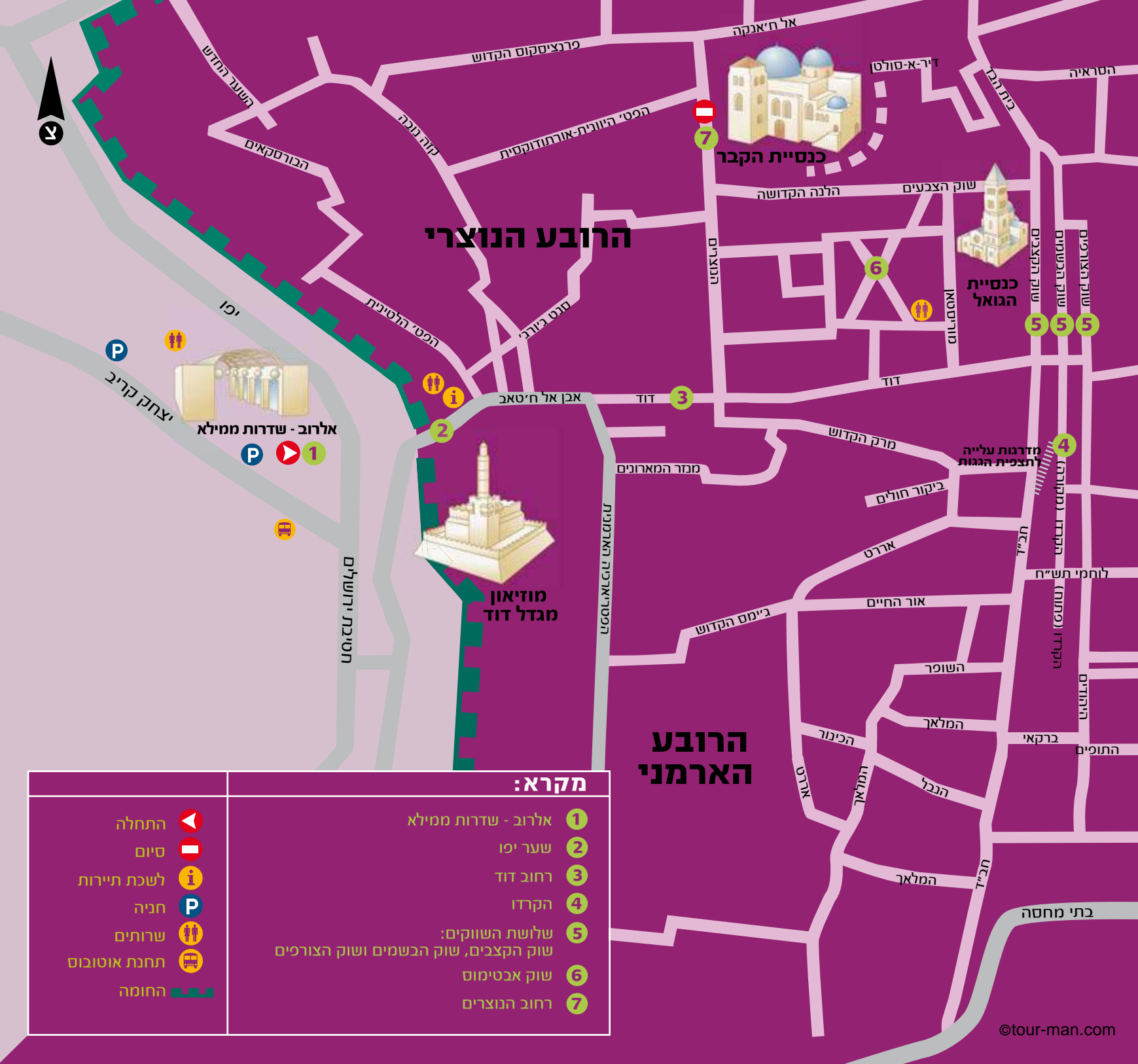
צילומים הסטוריים באדיבות ארכיון התמונות לתולדות ארץ ישראל וירושלים ע"ש שושנה ואשר הלוי, יד יצחק בן-צבי, אוספי משפחת הבר, שושנה הלוי, מיכאל פריד ומשה סתת

מפות: Tour-Man.com בעיצוב לודה גוימן

עיצוב גרפי: מיה ויין

ניהול פרויקט: איקי בר יוסף, יעוז וניהול תיירות

הרובע הנוצרי

הרובע הארמני

מקרא:

- התחלה
- סיום
- לשכת תיירות
- חניה
- שרותים
- תחנת אוטובוס
- החומה

- 1** אלרוב - שדרות ממילא
- 2** שער יפו
- 3** רחוב דוד
- 4** הקרדו
- 5** שלושת השווקים:
שוק הקצבים, שוק הבשמים ושוק הצורפים
- 6** שוק אבטימס
- 7** רחוב הנוצרים